МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ ПОЗИТИВНОГО ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ЩОДО ВЗАЄМОДІЇ МІЖ ОРГАНАМИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ТА СУБ'ЄКТАМИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ІНЯХІН Володимир Євгенійович - здобувач Харківського національного університету внутрішніх справ

https://orcid.org/0009-0003-1126-0510

УДК 342.9

DOI 10.32782/EP.2023.1.31

У статті узагальнено позитивний зарубіжний досвід взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності. Виокремлено позитивний досвід таких країн, як: США, Німеччина, Польща, та опрацьовано можливості його використання в контексті покращення взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності в Україні.

Ключові слова: зарубіжний досвід, удосконалення, взаємодія, публічна адміністрація, суб'єкти підприємницької діяльності.

Постановка проблеми

Орієнтація України на Європейську та Євроатлантичну інтеграцію передбачає необхідність вивчення та аналізу можливостей застосування їх досвіду в різноманітних сферах суспільного буття. З урахуванням наявної соціально-економічної кризи, обумовленої багатьма факторам, наслідками повномасштабної війни, поєднаної з численними руйнуваннями, екологічною катастрофою на півдні, сході та в інших місцях, що потерпали від військової агресії, особливо важливим є досвід найрозвинутіших країн світу щодо забезпечення публічних інтересів та розвитку підприємництва, що є неможливим без налагодження ефективної та дієвої взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності.

Стан дослідження проблеми

Окремі проблемні питання, пов'язані із покращенням взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності у своїх наукових працях розглядали: Т.Г. Буй, А.В. Власюк, Т.С. Гавренкова, А.О. Гудзь, А.В. Дубков, Н.М. Літвінова, О.В. Літвінов, Т.О. Мацелик, А.Ю. Пєтухов, О.К. Прімєрова, М.В. Шапочкіна та багато інших. Втім, незважаючи на суттєвий теоретичний доробок, в юридичній літературі відсутні комплексні теоретичні дослідження, присвячені аналізу позитивного зарубіжного досвіду щодо взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності в сучасних умовах.

Мета і завдання дослідження

Мета статті полягає у тому, що опрацювати можливості використання в Україні позитивного зарубіжного досвіду щодо взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності. Задля досягнення вказаної мети необхідно вирішити наступні завдання: здійснити аналіз наукових поглядів вчених та норм зарубіжного законодавства у відповідній сфері; виокремити позитивні аспекти зарубіжного досвіду щодо взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності; опрацювати можливості використання відповідного досвіду в українських реаліях.

Наукова новизна дослідження

Наукова новизна дослідження визначається тим, що у статті узагальнено позитивний зарубіжний досвід взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності та опрацьовано можливості його використання в Україні.

Виклад основного матеріалу

Почати розгляд представленої у роботі проблематики слід почати з аналізу досвіду Сполучених Штатів Америки. Аналізуючи досвід США у сфері запровадження дієвих механізмів взаємодії влади та бізнесу, необхідно відмітити той факт, що у цій країні тісна співпраця влади та представників бізнесу набула широкого поширення на місцевому рівні. Зазначене пояснюється відсутністю у законодавстві США федерального закону, яким би встановлювались єдині підходи до реалізації проектів державно-приватного партнерства. Нормативне регулювання реалізації державно-приватного партнерства у більшості штатів регулюється чинними нормативно-правовими документами за галузевою ознакою. Основним інститутом, що відповідає за розвиток державно-приватного партнерства в США, є Національна рада з державно-приватного партнерства (The National Council for Public-Private Partnerships). Національна рада є комерційною організацією у складі уряду, членами якої є державні і приватні організації. Членство, пропоноване Асоціацією, може мати різний характер: індивідуальне, основне, спонсорське тощо. Національна рада створює умови для налагодження співробітництва між державним та приватним секторами у соціально значущих для населення сферах, а також сприяє впровадженню в практику державно-приватного партнерства на всіх рівнях державного управління. Рада вирішує наступні завдання: здійснює загальне інформування з метою популяризації заходів державно-приватного партнерства; сприяє інформаційному обміну між державою і приватним сектором; проводить навчальні семінари та тренінги з державно-приватного партнерства; забезпечує методологічну підтримку в ході підготовки і реалізації міжнародних проектів державно-приватного партнерства; здійснює аналіз нормативно-законодавчої бази, якою врегульовується державно-приватне партнерство. Крім того, у США функціонує низка інших організацій, пов'язаних з розвитком державноприватного партнерства у країні: у сфері розвитку транспортної інфраструктури – Федеральне агентство автомобільних доріг (Federal HighwayAdministration), у сфері підтримки міжнародних проектів – Агентство підтримки глобальних ініціатив (Department of State: Global Partnership Initiative) і Корпорація тисячоліття (The Millennium Challenge Corporation (MCC), а також регіональні центри державно-приватного партнерства. За даними Національної ради з державно-приватного партнерства (National Council for PublicPrivatePartnership), у США із 65 базових видів діяльності муніципальної влади (водогони, каналізація, прибирання сміття, шкільна освіта, експлуатація автостоянок і т. і.) у кожному населеному пункті комерційні фірми залучаються у середньому для виконання 23 видів. Участь приватного бізнесу у подібних проектах дозволяє місцевій владі економити від 20 до 50 відсотків бюджетних коштів [1, с.147-148].

Розглянемо такий важливий аспект закордонного досвіду взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності, як залучення підприємців до добродійності. Зокрема орієнтир на зарубіжний досвід щодо запровадження для таких підприємців-учасників благодійної діяльності податкових пільг (наприклад, у США, 10 % прибутку фірм звільняється від податку у разі відрахування їх на доброчинність, а для фізичних осіб цей відсоток збільшується до 50 %; у Німеччині юридичні та фізичні особи звільняються від податків у розмірі 10 % прибутку (доходу)) [2, с.551]. У багатьох державах благодійні внески є підставою для отримання податкового вирахування/знижки, хоча при цьому є жорсткі вимоги до благодійних організацій та наявності підтверджуючих документів, а також найчастіше отримати податкову вигоду від пожертвування можна лише за той податковий рік, у який вона була зроблена, і її сума може бути об-

межена пороговим значенням. Наприклад: у США пожертвування треба вказувати у спеціальних формах для отримання вирахування, для всіх пожертвувань вище 250 дол. США потрібно зберігати підтверджувальні документи; у Сінгапурі донори, які бажають знизити базу оподаткування на 250% від суми пожертвування (у вигляді готівки, акцій, комп'ютерів, програмного забезпечення, артефактів, землі тощо) повинні надавати кваліфікованим організаціям свій податковий номер; у Ірландії, щоб особа мала право на податкове вирахування, пожертва має бути від 250 євро до 1 млн євро; у Фінляндії податкову знижку можна отримати лише за пожертви на університети й інші заклади вищої освіти розміром від 850 євро до 500 тис. євро; у Швеції на пожертви акредитованим організаціям від 200 крон можна отримати зниження податку у розмірі 25% від суми пожертви, але не більше 12 тис. крон [3].

Сфера податкового стимулювання не обмежується виключно благодійною спрямованістю. Цікавим та привабливим для перейняття, на справедливий погляд Т.Г. Буй та О.К. Прімєрової, є досвід оподаткування малого бізнесу таких країн, як Франція, США та Естонія. Спільною рисою сфери оподаткування малих підприємств даних країн є надання податкових пільг за умови реінвестування певної частини прибутку підприємства у його власний розвиток. Так, у Франції обов'язковою вимогою застосування спрощеного режиму оподаткування є те, що підприємство реінвестує частину прибутку у свою діяльність, і зобов'язується щорічно протягом наступних трьох років реінвестувати ту ж саму частку прибутку, яка залишається після сплати податків. В Естонії ж оподаткуванню підлягає лише той прибуток підприємства, що розподіляється між учасниками. Тобто якщо підприємство повністю реінвестує свій прибуток у власну діяльність, податок на прибуток не сплачується [4].

У країнах Європи присутні й інші способи взаємодії в сфері податкового стимулювання, яких наразі немає в Україні. Т.С. Гавриленкова зазначає, що у країнах ЄС спрощені системи оподаткування суб'єктів малого підприємництва не використовуються. Натомість набули поширення інші форми державної підтримки цього типу підприємств, а саме: створення рівних умов оподаткування підприємств різних організаційно-правових форм; забезпечення податкового нейтралітету у разі зміни організаційно-правової форми підприємства; звільнення деяких підприємств від необхідності ведення звітності про результати господарської діяльності та запровадження спрощеної системи бухгалтерського обліку і звітності; зменшення ставки податку на прибуток суб'єктів малого бізнесу тощо. Існують також інші форми державної податкової підтримки малого підприємництва, серед яких особливий практичний інтерес становлять стимулювання науково-дослідної та інвестиційної діяльності, надання податкових канікул новоствореним малим підприємцям, методи заохочення платників податків – суб'єктів малого підприємництва – за сумлінне виконання податкових зобов'язань та ін. [5]. Подібні засоби взаємодії можна застосовувати в Україні з певною часткою обережності, оскільки значна кількість малих підприємців використовує саме спрощену систему оподаткування, інші способи податкового стимулювання можуть, на нашу думку, використовуватися як додаткові.

У світовій практиці створення адміністративних бар'єрів у формі вхідного контролю є винятковою мірою регулювання економіки, що вводиться у випадках, коли інші методи регулювання на практиці довели свою неефективність. Тому сфера їхнього застосування обмежена. Кількість видів діяльності, що ліцензуються, коливається в різних країнах ЄС від 30 до 90. Так, в Австрії існує 28 ліцензованих видів підприємництва, у Великобританії – 38, Японії – 39. Розпочинаючи огляд органів ліцензування, розглянемо систему органів ліцензування у Сполучених Штатах Америки, яка зумовлена децентралізацією влади: а) повноваженнями щодо ліцензування володіють органи державної влади і можуть створюватися самостійні органи, що займаються лише ліцензуванням та сертифікацією (наприклад, у Департаменті державної освіти штату Нью-Йорк створено відділ з видачі професійних

ліцензій психологам); б) найпоширенішим є здійснення ліцензування незалежними від органів публічної адміністрації комісіями; в) залежно від характеру виду діяльності, що ліцензується (виходить за межі штату чи ні), органами ліцензування будуть, відповідно, органи влади федерації (телерадіомовлення чи виробництво ліків) або органи місцевого самоврядування (демонстрація кінофільмів, продаж алкогольних напоїв); г) можливе наділення повноваженнями щодо ліцензування органів публічної адміністрації, основна діяльність яких зосереджена в іншій сфері (наприклад, Апеляційний суд округу Колумбія ліцензує аторнеїв (повірений, якого допущено до ведення справи в суді) [6, с.180].

У Грузії також практикується передача повноважень щодо ліцензування незалежним від органів публічної адміністрації органам. Регуляторним органом Грузії у сфері ліцензування радіомовлення та електронних комунікацій – Національна комісія з комунікацій Грузії, розпочала свою діяльність з 1 липня 2000 року. Відповідно до законодавства Грузії дана комісія є юридичною особою публічного права, постійно діючим незалежним державним агентством. Комісія несе відповідальність перед Президентом, Урядом і Парламентом. Комісія не належить до жодної державної гілки влади і не фінансується з державного бюджету. Джерелом доходів комісії є плата за регулювання, що виплачується уповноваженими особами і ліцензіатами у сфері електронних комунікацій і мовлення, яка становить 0,75 % від загального річного доходу ліцензованих осіб в області електронних комунікацій і 0,5 % від загального річного доходу осіб, що мають ліцензію у сфері мовлення [6, с.180].

Закон Німеччини «Про порядок здійснення промислової діяльності» містить положення про необхідність спеціального контролю або спеціального дозволу (ліцензії) на ведення особливих видів підприємницької діяльності. У Законі Німеччини про промислову діяльність стосовно до кожного виду діяльності встановлюються вимоги щодо ліцензії, яку видали, й можливості її обмеження. Види підприємницької діяльності, здійснення яких можливо при наявності ліцензії, виділені в Законі за певними підставами: у виробництві використовується устаткування, що має потребу в спеціальному систематичному контролі, оскільки таке устаткування може становити небезпеку як для працюючих на даному підприємстві, так і для третіх осіб; ведення діяльності обумовлене наявністю в підприємця особливої кваліфікації (наприклад, охоронна діяльність, ігорний бізнес), спеціальний характер цієї діяльності є передмовою необхідності одержання відповідного дозволу [7, с.77]. Інший підхід визначений у США, в якому влади штатів і місцеві влади мають широкі повноваження у встановлені напрямків діяльності, що підлягають ліцензуванню і регламентації порядку їхнього одержання. В Україні підхід прямо протилежний – органи місцевої влади повністю було усунуто від нормативного регулювання відносин у сфері ліцензування підприємницької діяльності. Рівень органу, що ліцензує, у США викликаний характером діяльності, що підлягає ліцензуванню. Так, ліцензування телемовлення (діяльності, як правило, що виходить за межі одного штату) або виробництва ліків (діяльності потенційно небезпечної для населення) здійснюється органами влади Федерації, а, наприклад, ліцензії на продаж алкогольних напоїв або демонстрацію кінофільмів видаються місцевою владою [7, с.78].

Такий зменшений вплив на суб'єктів підприємницької діяльності в Німеччині поєднується з регуляторною реформою у цій країні на федеральному рівні, яка ототожнюється фахівцями із заходами щодо зменшення бюрократії та адміністративних бар'єрів для бізнесу, особливо для малого та середнього. Відповідно до вимог різних стадій законодавчого процесу у Німеччині була створена трирівнева база оцінка регуляторного впливу: попередня, яка базується на порівняльному аналізі регуляторних актів; супроводжуюча, на підставі певного законопроекту; та ретроспективна, що є методом оцінки законопроекту, який уже вступив у дію [8, с.44].

Одним із недостатньо розвинутих в Україні, але вже запроваджених в Європейських країнах способів взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності є достатньо повне інформаційне забезпечення інвестиційної привабливості певної місцевості. Зокрема

у Польщі інформаційно-промоційна сфера охоплює територіальний маркетинг і сучасні форми управління установою, що знаходить щораз більше визнання серед працівників місцевого самоврядування з огляду на вітчизняну і міжнародну конкуренцію, економічну, культурну, освітню чи туристичну співпрацю. Місцеві органи публічної влади стають центром промоції та надання інформації про гміну, повіт і воєводство у Польщі. Звичайно вони мають найбільш актуальні статистичні та якісні дані про всі аспекти економічного і суспільного життя зазначеної територіальної громади [9, с.141]. Подібна практика цілковито може бути прийнятна і для України.

Висновок

Таким чином, в різних країнах існують певні відмінності щодо взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності. Так, у США доволі розповсюдженою є участь підприємців у благодійній діяльності, вона є важливим елементом «поведінки» останніх, частиною їх позитивного іміджу, що також поєднується із значними податковими знижками. В Європейський країнах стимулювання благодійної діяльності підприємців з боку органів публічної адміністрації відбувається у форматі їх нормативно-імперативного зобов'язання. До прикладу, вагоме значення у Польщі приділяється роботі місцевих органів публічного адміністрування зокрема в контексті інформаційного забезпечення та стимулювання підприємницьких інвестицій. Взаємодія в сфері ліцензування підприємництва значно різняться у розвинутих країнах світу. У даному контексті більш раціональним представляється досвід Німеччини. У всіх країнах світу держави намагаються підтримати суб'єктів малого підприємництва в тому числі за допомогою фінансових інструментів (пільгового кредитування, оподаткування, чи звільнення від оподаткування протягом перших років становлення бізнесу, надання грантової підтримки тощо).

Підбиваючи підсумок, вважаємо, що найбільш перспективним для запровадження в Україні є наступний зарубіжний досвід щодо взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності

- по-перше, це податкове стимулювання благодійництва суб'єктів підприємництва за рахунок збільшення відсотку податкової знижки;
- по-друге, визначення органами публічного адміністрування, зокрема на місцевому рівні, пріоритетних напрямків залучення благодійних коштів підприємців з метою обмеження кола об'єктів благодійництва, при якому надається збільшений обсяг податкової знижки, наприклад, відновлення зруйнованих закладів освіти тощо;
- по-третє, збільшення участі місцевих органів публічного адміністрування (насамперед органів місцевого самоврядування та місцевих державних адміністрацій) у інформаційній підтримці суб'єктів підприємницької діяльності шляхом просування в соціальних мережах та на інших інформаційних платформах актуальної інформації про соціально-економічний стан регіонів, окремих адміністративно-територіальних одиниць, із зазначенням потреб у певному виді підприємницької діяльності в цій місцевості, перевагах роботи на певній території, тощо;
- по-четверте, зменшення ліцензійного навантаження на суб'єктів підприємницької діяльності, а також передача ліцензійних повноважень щодо окремих видів підприємництва (наприклад, торгівля алкогольними напоями) місцевим органам публічного адміністрування;
- по-п'яте, актуалізація розвитку державно-приватного партнерства відповідно до нагальних потреб країни (зокрема, в найбільш постраждалих від військових дій регіонах);
- по-шосте, розширення державної підтримки суб'єктів підприємницької діяльності, особливо суб'єктів малого підприємництва, як основи соціально-економічної стабільності країни.

Література

1. Пєтухов А.Ю. Адміністративно-правове забезпечення взаємодії влади та бізнесу в Україні. Дис канд юрид наук. 12.00.07. Суми. 2021. 235 с.

2. Гудзь А.О. Благодійна діяльність українського підприємництва як вагома складова недержавного соціального забезпечення. Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття» (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права) : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 червня 2022 р.). / за загальною редакцією С. В. Ківалова. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Т. 1. С. 548-552.

3. Задорожня Л., Маркуц Ю. Податкове стимулювання благодійності в Україні. URL: https://voxukraine.org/podatkove-stymulyuvannya-blagodijnosti-v-ukrayini

4. Буй Т. Г., Прімєрова О. К. Податкове стимулювання розвитку малого підприємництва в Україні. Ефективна економіка. № 9. 2018. URL: https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/0eba4937-4afc-4450-81ee-d721adbe4420/content

5. Гавренкова Т.С. Податкове стимулювання розвитку малого бізнесу в контексті зарубіжного досвіду. URL: https://core.ac.uk/download/pdf/42032078.pdf

6. Мацелик Т. О., Шапочкіна М. В. Правове регулювання сфери ліцензування: закордонний досвід. Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика). Вип. 1 (5). 2017. С. 178-185

7. Власюк А. В. Зарубіжний досвід використання дозвільних процедур у сфері підприємницької діяльності. Право і суспільство. 2014. № 2. С. 76-80. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2014_2_15.

8. Літвінов О. В., Літвінова Н. М. Закордонний досвід проведення регуляторних реформ та застосування «регуляторної гільйотини». Аспекти публічного управління. 2014. №7(9). С. 37–48.

9. Дубков А. В. Методи взаємодії органів місцевого самоврядування з суб'єктами підприємницької діяльності задля соціальноекономічного розвитку територіальних громад. Інвестиції: практика та досвід. № 18. 2021. С. 137-142

АНОТАЦІЯ

Акцентовано увагу на тому, що в різних країнах існують певні відмінності щодо взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності. Так, у США доволі розповсюдженою є участь підприємців у благодійній діяльності, вона є важливим елементом «поведінки» останніх, частиною їх позитивного іміджу, що також поєднується із значними податковими знижками. В Європейсъкий країнах стимулювання благодійної діяльності підприємців з боку органів публічної адміністрації відбувається у форматі їх нормативно-імперативного зобов'язання. До прикладу, вагоме значення у Польщі приділяється роботі місцевих органів публічного адміністрування зокрема в контексті інформаційного забезпечення та стимулювання підприємницьких інвестицій.

Узагальнено, що найбільш перспективним для запровадження в Україні є наступний зарубіжний досвід щодо взаємодії між органами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності: по-перше, податкове стимулювання благодійництва суб'єктів підприємництва за рахунок збільшення відсотку податкової знижки; по-друге, визначення органами публічного адміністрування, зокрема на місцевому рівні, пріоритетних напрямків залучення благодійних коштів підприємців з метою обмеження кола об'єктів благодійництва, при якому надається збільшений обсяг податкової знижки, наприклад, відновлення зруйнованих закладів освіти тощо; по-третє, збільшення участі місцевих органів публічного адміністрування (насамперед органів місцевого самоврядування та місцевих державних адміністрацій) у інформаційній підтримці суб'єктів підприємницької діяльності шляхом просування в соціальних мережах та на інших інформаційних платформах актуальної інформації про соціально-економічний стан регіонів, окремих адміністративно-територіальних одиниць, із зазначенням потреб у певному виді підприємницької діяльності в цій місцевості, перевагах роботи на певній території, тощо; по-четверте, зменшення ліцензійного навантаження на суб'єктів підприємницької діяльності, а також передача ліцензійних повноважень щодо окремих видів підприємництва (наприклад, торгівля алкогольними напоями) місцевим органам публічного адміністрування; тощо

Ключові слова: зарубіжний досвід, удосконалення, взаємодія, публічна адміністрація, суб'єкти підприємницької діяльності.

SUMMARY

Attention is focused on the fact that in different countries there are certain differences in the interaction between public administration bodies and subjects of entrepreneurial activity. Thus, in the USA, the participation of entrepreneurs in charitable activities is quite widespread, it is an important element of the latter's "behavior", part of their positive image, which is also combined with significant tax discounts. In European countries, stimulation of the charitable activities of entrepreneurs by public administration bodies takes place in the format of their normative and imperative obligation. For example, significant importance is attached to the work of local public administration bodies in Poland, particularly in the context of information provision and stimulation of business investments.

It is summarized that the most promising for implementation in Ukraine is the following foreign experience regarding the interaction between public administration bodies and business entities: first, tax incentives for philanthropy of business entities due to an increase in the percentage of the tax discount; secondly, determination by public administration bodies, in particular at the local level, of priority directions for attracting charitable funds from entrepreneurs in order to limit the scope of charitable objects, in which an increased amount of tax deduction is granted, for example, restoration of destroyed educational institutions, etc.; thirdly, increasing the participation of local public administration bodies (primarily local self-government bodies and local state administrations) in information support of business entities by promoting in social networks and other information platforms up-to-date information about the socio-economic state of regions, individual administrative territorial units, indicating the needs for a certain type of business activity in this area, the advantages of working in a certain area, etc.; fourth, reducing the licensing burden on business entities, as well as transferring licensing powers for certain types of business (for example, the sale of alcoholic beverages) to local public administration bodies; etc.

Keywords: foreign experience, improvement, interaction, public administration, business entities.